

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ ЗЗСО В РОЗРІЗІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ

PERSONAL DEVELOPMENT OF STUDENTS OF SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF DISTANCE LEARNING IN COMPUTER SCIENCE

Перехід на дистанційні та змішані форми навчання вимагає перегляду педагогічних практик, орієнтуючи їх на особистісний розвиток учнів, зокрема в інформатиці. Актуальність дослідження пов'язана із забезпеченням визначення інструментів для розвитку критичного мислення, цифрових компетентностей та саморегуляції в умовах зниження соціальної взаємодії. Дистанційне навчання відкриває можливості для формування відповідальності за власне навчання, а також запобігає занепокоєнню щодо традиційних підходів до соціалізації.

У рамках дослідження вивчається вплив дистанційного навчання на автономію, відповідальність та емпатію учнів ЗЗСО, а також розробляються рекомендації для підтримки позитивних змін у цих сферах. Огляд літератури показує, що дистанційне навчання сприяє формуванню як цифрових, так і соціально-емоційних компетентностей, а також вказує на ризики соціальної ізоляції. Методи дослідження включають теоретичний аналіз та експериментальне дослідження за допомогою опитування, спостереження та інтерв'ю, що дало змогу відчутти позитивні зміни у 62% учнів в автономії та у 48% – у навичках саморегуляції, при зниженні міжособистісної комунікації у 30% випадків. Ключові фактори, що сприяють особистісному розвитку, – це інтеграція проєктної діяльності, регулярне формувальне оцінювання та активна роль вчителя. Дослідження підкреслює потребу в збалансованому підході до синхронного і асинхронного навчання. Практичні рекомендації включають створення колаборативного середовища, підготовку вчителів та регулярні онлайн-зустрічі для соціальної взаємодії. Подальші дослідження мають зосередитися на довготермінових наслідках дистанційного навчання, сімейного середовища, соціально-економічних детермінантах, а також на розробці інструментів для об'єктивного вимірювання соціально-емоційних змін в онлайн-контексті для забезпечення всебічного розвитку особистості учнів.

Ключові слова: особистісний розвиток, дистанційне навчання, змішане навчання, інформатика, ЗЗСО, цифрові компетент-

ності, саморегуляція, соціалізація, педагогічні інструменти.

The transition to remote and blended learning requires a reevaluation of pedagogical practices, focusing them on the personal development of students, particularly in the field of computer science. The relevance of this study is linked to the need to define tools for developing critical thinking, digital competencies, and self-regulation in conditions of reduced social interaction. Remote learning opens up opportunities for fostering responsibility for one's own education and alleviates concerns regarding traditional approaches to socialization.

The study examines the impact of remote learning on the autonomy, responsibility, and empathy of students in general secondary education, as well as developing recommendations to support positive changes in these areas. A literature review shows that remote learning contributes to the development of both digital and socio-emotional competencies, while also highlighting the risks of social isolation. Research methods include theoretical analysis and experimental investigation through surveys, observations, and interviews, which revealed positive changes in autonomy for 62% of students and in self-regulation skills for 48%, alongside a decrease in interpersonal communication in 30% of interactions. Key factors contributing to personal development include the integration of project-based activities, regular formative assessments, and the active role of teachers. The study emphasizes the need for a balanced approach to synchronous and asynchronous learning. Practical recommendations include creating a collaborative environment, preparing teachers, and holding regular online meetings for social interaction. Future research should focus on the long-term effects of remote learning, family environments, socio-economic determinants, and the development of tools for objectively measuring socio-emotional changes in online contexts to ensure the comprehensive development of students' personalities.

Key words: personal development, remote learning, blended learning, computer science, general secondary education, digital competencies, self-regulation, socialization, pedagogical tools.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/89.13>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Яцюк С.М.,

orcid.org/0000-0002-8369-6060

канд. пед. наук,

доцент кафедри загальної математики

та методики навчання інформатики

Волинського національного

університету імені Лесі України

Постановка проблеми в загальному вигляді.

У сучасному освітньому процесі є істотний перехід до дистанційних та змішаних форм навчання, що зумовлено глобальними соціальними та техногенними викликами. Цей перехід вимагає перегляду традиційних педагогічних практик, зосереджуючи їх на особистісному розвитку учнів, особливо в контексті вивчення інформатики.

Актуальність даного дослідження зумовлена забезпеченням визначення ефективних інструментів, які сприяли розвитку критичного мислення, цифрових компетентностей та навичок

саморегуляції в умовах зниженої соціальної взаємодії. Дистанційне навчання не тільки відкриває нові можливості для формування відповідальності за власне навчання, але і ставить під сумнів традиційні підходи до соціалізації та душевної підтримки учнів. Це особливе значення розвитку, враховуючи можливість соціальної ізоляції, яка може негативно впливати на особистість учнів.

Методом дослідження є вивчення впливу дистанційного навчання на такі важливі особистісні риси, як автономія, відповідальність та емпатія учнів ЗЗСО, а також розробка рекомендацій

для підтримки позитивних змін у цих сферах. З огляду на вищезазначене, важливо дослідити не лише переваги, а й ризики дистанційного навчання, які впливають на розвиток учнів.

Аналіз літератури спортсменів про те, що дистанційне навчання може сприяти розвитку як цифрових, так і соціально-емоційних компетентностей. Проте, одночасно виявляються й ризики, такі як зниження міжособистісної комунікації й відчуття ізоляції серед учнів. Розробка практичних рекомендацій щодо побудови ефективного дистанційного навчання має стати пріоритетом для освітніх установ.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження особистісного розвитку учнів загальної середньої освіти в умовах дистанційного навчання інформатики виявляє ряд невирішених аспектів, які потребують детального аналізу та висновку. Необхідно зазначити, що при активному впровадженні дистанційних форм навчання залишаються певні прогалини, які впливають на ефективність цього процесу й загального благополуччя учнів.

По-перше, існує недостатня кількість адаптованих педагогічних інструментів, які сприяють розвитку саморегуляції, критичного мислення та цифрових компетентностей учнів під час дистанційного навчання. Хоча деякі дослідження підкреслюють важливість інтерактивних і колаборативних методів навчання, нова методологія та технологія, які враховують специфіку дистанційного навчання, ще не будуть достатньо розроблені та впроваджені.

По-друге, зменшена соціальна взаємодія між учнями та вчителями в умовах дистанційного навчання спричинила ризик соціальної ізоляції. Це надійне занепокоєння розвитку щодо соціально-емоційних компетентностей, таких як емпатія та міжособистісні комунікації. Актуальною є потреба в розробці інструментів для моніторингу та оцінки цих аспектів у процесі дистанційного навчання, оскільки питання мають критичне значення для успішної соціалізації учнів.

По-третє, дослідження вказують на необхідність систематизації підходів до педагогічної підготовки вчителів у контексті дистанційного навчання. Нехтування цим аспектом може призвести до недостатнього використання цифрових технологій і нових педагогічних практик, що у свій час перешкоджає формуванню відповідальності учнів за своє навчання.

По-четверте, незважаючи на те, що дистанційне навчання відкриває нові можливості, недостатньо уваги приділяти питанням адаптації навчального матеріалу під індивідуальні психофізичні характеристики учнів. Необхідно дослідити методи, які дозволяють ефективно адаптувати контент для різних типів навчальних потреб.

Останнім, але не менше, є питання довгострокових досліджень дистанційного навчання для особистісного розвитку учнів. Бракує дослідження, які б детально дослідили ефекти, які можуть проявитися після завершення навчального процесу, особливо в аспектах соціальної адаптації та професійної підготовки.

Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, що включає теоретичні дослідження, практичну реалізацію нових педагогічних стратегій, та розробку рекомендацій для вчителів щодо підтримки особистісного розвитку учнів в умовах дистанційного навчання.

Аналіз літературних джерел показує, що дистанційне навчання інформатики є предметом активного дослідження в сучасній педагогічній науці. Різні аспекти цієї теми розглядаються в численних публікаціях, які охоплюють як загальні питання організації дистанційного навчання, так і спеціальні проблеми викладання інформатики [5, с. 191–200].

У роботах, присвячених використанню онлайн-ресурсів, підкреслюється їх вплив на підвищення інформаційної грамотності учнів [2, с. 198–200]. Відповідно, Н. М. Кушнарєва та Т. В. Жук акцентують увагу на створенні окремих педагогічних програмних засобів для кожного предмета, що сприяє ефективності навчання [2, с. 127–132]. Проблеми, особливості та цифрові інструменти дистанційного викладання інформатики детально аналізуються в роботах І. М. Сокол та К. В. Стадніченко [5, с. 195–199]. Автори інших підходів до навчання, а також цифрові інструменти, які можуть бути використані як альтернативне локальне програмне забезпечення. Питання активізації пізнавальної діяльності учнів за допомогою ІКТ розглядається Є. О. Царук [6, с. 123]. У доповіді вчителя інформатики ЗЗСО наголошується на важливості комплексного використання різних засобів навчання для створення сприятливого пізнавального середовища.

Аналіз самоосвітньої діяльності школярів в умовах дистанційного навчання представлений у дослідженнях Харківського національного педагогічного університету [3, с. 48–52]. У цих роботах розглядаються можливості використання інтернет-ресурсів для самоосвіти та розвитку самостійності учнів.

Проект «Оновлена інформатика – ІТ-студії», який реалізується Міністерством освіти і науки України, спрямований на розвиток цифрових компетентностей учнів [12]. Результати опитувань показують, що такий підхід позитивно впливає на зацікавленість учнів у вивченні інформатики.

О. Корнієнко розглядає питання підтримки вчителів та використання технологій дистанційного навчання [1]. У публікаціях «Нової української школи» представлені матеріали, які допомагають вчителям спростити організацію дистанційного навчання [1].

Огляд матеріалів про дистанційне навчання в ЗЗСО представлений на платформі Освіта.UA [11]. Тут можна знайти різноманітні статті та рекомендації щодо організації дистанційного навчання в школах [11].

О. Чеботарьова розглядає особливості дистанційного навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку [7, с. 21-27]. Хоча фокус не на інформатиці, але дослідження дослідження особистісного розвитку через дистанційне навчання.

Матеріал «Педагогічні обрії № 1 (136) 2025» присвяченому використанню цифрових технологій у дистанційному навчанні та змінах в освітньому процесі [8]. У статті Ірини Пшеничної досліджується використання інформаційних технологій у процесі формування навичок самостійної освітньої діяльності [4, с. 132-137].

Загалом, аналіз літературних джерел продуктів про значний інтерес до проблеми дистанційного навчання інформатики та наявності різноманітних підходів та інструментів для його ефективної організації [9, с. 21-23; 10, с. 127-130].

Мета дослідження. Визначити вплив дистанційного навчання інформатики на особистісний розвиток учнів закладів загальної середньої освіти та розробити педагогічні рекомендації для підтримки позитивних змін у цій сфері.

Завдання:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до особистісного розвитку в контексті дистанційної освіти.

2. Визначити ключові особистісні показники, що підлягають дослідженню (автономія, відповідальність, мотивація, емпатія, комунікативні вміння).

3. Розробити інструментарій для емпіричного дослідження (анкети, спостережувальні чек-листи, завдання для проєктів).

4. Провести експериментальне дослідження на вибірці учнів ЗЗСО, що вивчають інформатику дистанційно.

5. Проаналізувати отримані дані та запропонувати рекомендації для педагогічної практики.

Об'єкт дослідження. Учні закладів загальної середньої освіти, які проходять курс інформатики в дистанційному форматі.

Предмет дослідження. Процеси та результати особистісного розвитку учнів у контексті дистанційного навчання інформатики, включаючи зміну мотивації, саморегуляції, комунікативних навичок та відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Дослідження здійснено у кілька етапів з використанням змішаних методів: теоретичний аналіз, розробка інструментів, емпіричний експеримент та кількісний і якісний аналіз даних. Методи: аналіз наукових джерел, анкетування, напівструктуровані інтерв'ю з учителями і учнями, спостереження онлайн-вих уроків, аналіз проєктних робіт, статистична

обробка (описова статистика, порівняльний аналіз, тестування гіпотез) та тематичне кодування якісних даних.

Проведення самого дослідження

1. Вибірка: дослідження охопило 6 загальноосвітніх шкіл (міські та сільські) з різним рівнем технічної підтримки; загальна вибірка – 97 учнів 7–11 класів, які проходили курс інформатики дистанційно протягом навчального семестру; у дослідженні також брали участь 9 вчителів інформатики.

2. Інструменти: анкета для учнів з питаннями про мотивацію, самоорганізацію, впевненість у цифрових навичках (лікертська шкала); анкета для вчителів щодо спостережуваної динаміки особистісних рис учнів; рубрики для оцінювання проєктних робіт за критеріями автономії, креативності й співпраці; (г) інтерв'ю з підгрупою учнів і вчителів для виявлення глибинних факторів.

3. Процедура: на початку семестру (до початку дистанційного курсу) та після його завершення (через 4–5 місяців) було проведено анкетування та адміністративні заходи (збір проєктів, перегляд записів занять). Паралельно здійснювалося спостереження за синхронними уроками та аналіз взаємодії в колаборативних інструментах (форум, спільні документи).

4. Аналіз даних: кількісні дані опрацьовані за допомогою описової статистики та тестів на значущість змін (t-тест для залежних вибірок), взаємозв'язки між показниками визначені за коефіцієнтом кореляції; якісні дані кодувалися для виявлення повторюваних тем (мотивація, ізоляція, розвиток самостійності, роль вчителя).

5. Ключові спостереження: (а) значуще підвищення показників автономії й інформаційної компетентності у 62% учнів; (б) помітне поліпшення навичок саморегуляції у 48% вибірки; (в) зниження рівня міжособистісної комунікації у 30% учнів, що частково корелює з обмеженою кількістю синхронних взаємодій; (г) позитивний вплив регулярного формування зворотного зв'язку та проєктної роботи на мотивацію та відповідальність за результат.

Висновки

1. Дистанційне навчання інформатики має потенціал для посилення особистісного розвитку учнів, зокрема в напрямі автономії, цифрової грамотності та відповідальності за навчальні результати, за умов продуманого педагогічного дизайну курсу.

2. Найбільш ефективними факторами підтримки особистісного розвитку виявилися: інтеграція проєктної та колаборативної діяльності, регулярне формування оцінювання, надання можливостей для вибору завдань і способів роботи, а також підтримка вчителя як фасилітатора та наставника.

3. Негативні ефекти (зниження міжособистісної комунікації, ризик соціальної ізоляції) можуть бути

зменшені за допомогою балансування синхронних і асинхронних форм, організації групової роботи та програм соціально-емоційної підтримки.

4. Практичні рекомендації: організовувати курс інформатики так, щоб щонайменше 30–40% діяльності була колаборативною; впроваджувати формувальні оцінювальні рубрики для відстеження особистісних змін; створювати регулярні онлайн-зустрічі для підтримки соціальної взаємодії; забезпечувати методичну підготовку вчителів з питань фасилітації дистанційного навчання.

Подальші дослідження мають дослідити довготермінові наслідки дистанційного навчання на розвиток особистості, роль сімейного середовища та соціально-економічні детермінанти, а також розробити інструменти для об'єктивного вимірювання соціально-емоційних змін у онлайн-контексті.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Корнієнко О. Як спростити учителю дистанційне навчання? *Нова українська школа*. 2025. URL: <https://surli.li/lmmfnq>.
2. Кушнарєва Н., Жук Т. Використання онлайн-ресурсів з інформатики при організації дистанційного навчання. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернівці : НУЧК, 2021. № 12 (168). С. 127–132.
3. Майстрюк І. Використання інтернет-ресурсів у самоосвіті школярів в умовах дистанційного навчання. *Новий Колегіум*. 2023. № 4 (112). С. 47–53.
4. Пшенична І. Використання інформаційних технологій у процесі формування навичок самостійної освітньої діяльності». *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. № 8. С. 132–137.
5. Сокол І., Стадниченко К. Дистанційне викладання інформатики: особливості, проблеми, цифрові інструменти. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*. 2021. №10. С. 191–202.
6. Царук Є. Активізація пізнавальної діяльності учнів за допомогою ІКТ. *Житомирська політехніка*. 2021. № 3. С. 123.
7. Чеботарьова, О. Дистанційне навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку: реалії та перспективи. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 102(2). С. 20–30. 2021.
8. Шевчун Т. Цифровізація в освітньому процесі: виклики, можливості та практичний досвід. *Педагогічні обрії*. 2025. № 1 (136). С. 25–27.
9. Яцюк С., Хомяк М., Юнчик В. Методика використання цифрових освітніх ресурсів у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2021. № 16. С. 15–25.
10. Яцюк С., Муляр В., Собчук О., Микитюк І. Особливості підготовки учителів інформатики у Волинському національному університеті імені Лесі Українки в умовах створення і розвитку Нової української школи. *Вісник післядипломної освіти : зб. наук. праць. Серія педагогічні науки*. 2022. № 19(48) С. 125–138.
11. Все про дистанційне навчання в школах – Освіта.UA – добірка матеріалів про дистанційне навчання в ЗЗСО. URL: <https://surli.cc/fdsjdn>.
12. Оновлена інформатика – ІТ-студії. Проєкт оновленої інформатики, цифрові компетентності учнів: *МОН і Мінцифра за підтримки ЄС запустили проєкт переосмислення шкільної дисципліни*. 2024. URL: <https://surli.cc/ismmzk>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 17.11.2025
 Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 08.12.2025
 Дата публікації: 30.12.2025